

De Bagdad Blogger Salam Pax over feesten in tijden van oorlog

Gepubliceerd in: *Gonzo (circus)*, nr. 68 (Leuven, 2005).

Alex de Jong en Marc Schuilenburg

“Excuse me. But don't expect me to buy little American flags to welcome the new Colonists. This is really just a bad remake of an even worse movie.” Als Amerika bekend maakt Saddam Hoessein ten val te willen brengen, verschijnt deze tekst op de blogspot ‘*Where is Raed?*’. Het is 12 oktober 2002. De maker van de blogspot heet Salam Pax. Terwijl geen enkele journalist toegang tot Bagdad heeft, zorgt hij voor een onafhankelijk geluid uit de Iraakse hoofdstad. Niet tientallen, maar duizenden geïnteresseerden bezoeken plots zijn site. De Irakees wordt een internetberoemdheid.

‘I blog, therefor I am’

Blogspot? Bloggers? Voor wie er nog niet bekend mee is, lijken dit woorden uit een ver verleden. Niets is minder waar. Bloggen komt op in 1999. Een blog is een samentrekking van de woorden web en log. Als het ware is een weblog een persoonlijk logboek. Ze is de digitale versie van het logboek van de kapitein op een zeeschip. Maar de webkapitein van het internet vaart niet. Hij surft, voortgestuwd door de wind van zijn interesses. Weblogs vind je in alle soorten en maten. Ze behandelen onderwerpen als Britney Spears, gaming, Grime, voetbal en politiek. Eigenlijk gaan ze over alles wat mensen voldoende bezig houdt om te delen met anderen. Een blog komt daarom nooit alleen. Ze linkt, geeft meningen, roept op, verspreidt informatie, signaleert dwarsverbanden. Op dit moment zijn er ongeveer 4,5 miljoen blogspots actief op het internet. Voor het eind van dit jaar zal dit aantal zijn verdubbeld.

Salam Pax is de personificatie van het bijzondere verhaal achter de opkomst en de groeiende invloed van weblogs. Inmiddels is zijn logboek in boekvorm verschenen en zijn er t-shirts en koffiemokken met Salam Pax te koop. Hij maakt videologs voor BBC's Newsnight en op 25 februari heeft hij de Rolya Television Society Award voor zijn documentaire ‘Baghdad Blogger/Salam Pax-Video Reports from Iraq’ in ontvangst genomen. Ook zijn naam is een samentrekking van verschillende woorden. Salam is Arabisch voor vrede en Pax is daarvan de Latijnse variant. Dit pseudoniem is nodig omdat Bagdad in 2002 nog steeds de residentie is van Saddam Hussein. Onder zijn bewind is ieder tegengeluid verboden. “Internet kwam in Irak in 2000. Er waren toen voor het eerst internetcafés. Daar werd alles gemonitord. Er waren altijd mensen die achter je schouders meekeken. Als je te lang aan het typen was, werd er op je schouders getikt. Ze vroegen dan wat je aan het doen was. Je mocht alleen browsen. Je kon niet mailen of meedoen aan discussiegroepen. Als je te lang naar de nieuwsberichten keek, kreeg je een waarschuwing. De enige e-mail die je kon gebruiken, was op een server van de staat,” vertelt Pax.

Het einde van de dictatuur

Het moment waarop het bewind van Hoessein zijn controle op de bevolking verloor, staat Pax nog helder voor ogen: “In 2001 werd het mogelijk thuis internet te gebruiken. Nadat je informatie over jezelf had gegeven, kreeg je, na goedkeuring van de staat, een verbinding. Enkele maanden daarna kregen ook alle studenten en professoren internet. Op dat moment verloren ze de macht. Als je thuis kan internetten zonder dat iemand over je schouders meekijkt, zijn de manieren om de firewall van de staat te omzeilen, snel gevonden. Internet was niet alleen voor ons, maar ook voor hen nieuw. De machthebbers waren bovendien niet

erg slim. Mensen stuurden elkaar programma's waarmee verborgen boodschappen konden worden verstuurd. Op het internet is geen enkele firewall in staat je te stoppen."

Salam Pax ontdekt op het internet webmail en weblogs. Hij begint zijn eigen weblog en gebruikt de Engelse taal omdat de Irakese overheid alleen Arabische sites controleert. Met zijn logboek ziet hij mogelijkheden om een uniek raam op de situatie in Irak te bieden. Bovendien vertrekt zijn vriend Raed uit Irak naar Jordanië. Het logboek van Pax stelt hen in staat contact te blijven houden. De weblog is ook naar hem vernoemd. "Met de ontdekking van het bestaan van weblogs had ik voor het eerst een moment van 'dat is interessant'. De eerste maanden was mijn internetdagboek heel persoonlijk. Langzaam opende het. Het werd politieker door de Amerikaans bloggers die wilden weten hoe het leven in Bagdad was. Ik belandde in allerlei discussies op het internet. Ik realiseerde definitief dat mijn weblog een politiek karakter kreeg toen ik op 1 dag meer dan 5000 bezoekers had en de zoekmachine Google mij ontdekte. Dat is het slechtste wat je in Irak kan overkomen. Tenminste als je niet wil worden ontdekt of verboden."

De gelovers winnen

Het succes van Pax's blog komt door zijn gevoel voor humor, zijn brede interesse en de beheersing van de Engelse taal. Dat maakt zijn logboek zo Westers dat er aanvankelijk twijfels zijn of Salam Pax wel uit Bagdad komt. Salam blijft nuchter onder alle opwinding. Een dag nadat de Amerikaanse president Bush het begin van de oorlog aankondigt, heeft Pax belangrijkere zaken aan zijn hoofd. Hij schrijft op 21 maart 2003: "*Please stop sending emails asking if I were for real, don't believe it? Then don't read it. I am not anybody's propaganda ploy, well except my own. 2 more hours until the B52's get to Iraq.*" De Engelse krant The Guardian gelooft wél in het bestaan van Salam Pax en weet hem op te sporen. De krant geeft hem na de Amerikaanse invasie in Bagdad een videocamera en een filmcursus. Vanaf die tijd legt Pax zijn verslagen over de veranderingen in Irak vast op film. Hij stelt zich tot doel andere beelden van zijn land tonen dan de kapotgeschoten gebouwen. In zijn videoblogs, die in het programma Newsnight op BBC2 worden vertoond, weet Salam zijn humor en kijk op de wereld te behouden. Hij bezoekt de gevaarlijkste buurt van de hoofdstad om daar de verhalen van de Irakezen zelf te laten horen, hij laat zien waar je in Bagdad drank kan kopen, en gaat naar het sjiietische Ashoura-festival in de stad Karbala, waar pelgrims zichzelf tot bloedens toe geselen met zwaarden en kettingen om te delen in het lijden van Hoessein, de kleinzoon van profeet Mohammed.

Hoewel Salam's videoblogs als een belangrijke bijdrage aan de nieuwsvorming van de oorlog worden gezien, beschouwt Salam zichzelf geen filmmaker. Hij vindt het idee dat zijn documentaire op filmfestivals wordt vertoond zelfs oncomfortabel: "Ik vind mezelf geen filmer. Ik maak altijd excuses daarvoor. Filmen is een heel andere ervaring dan het maken van een internetdagboek. Het neemt meer tijd in beslag en er zijn meer mensen bij betrokken. Hoewel je met een videoblog meer van jezelf laat zien, is schrijven een veel persoonlijker ervaring." Maar wat hetzelfde blijft, is de wens om de kijker deelgenoot te maken. Pax knikt instemmend. "In dat opzicht werkt de video directer. Ze betreft de kijker meer. Beeld is sterker dan tekst omdat het onmiddellijker is. Je reageert anders op bewegende beelden dan op woorden. Bij een weblog is er altijd een scherm tussen jou en degene die leest. Bovendien kan je makkelijker stukken weglaten. Natuurlijk kan dat in een film ook. Maar het punt is dat ik nu nog teveel angst heb om mezelf te laten zien. Andere personen hebben daar duidelijk minder moeite mee."

Leven in tijden van oorlog

De vele discussies onder bloggers over de afkomst en echtheid van Salam Pax komt niet alleen door zijn beheersing van de Engelse taal. Pax leidt in onze ogen ook een westers leven.

Hij drinkt alcohol, komt openlijk uit voor zijn homoseksualiteit, verslindt Engelse literatuur en luistert hoofdzakelijk naar westerse popmuziek zoals Aphex Twin, Massive Attack en Black Rebel Motorcycle Club. “Het perspectief dat David Byrne schetst in het nummer ‘Life During Wartime’ van The Talking Heads komt niet overeen met mijn tijd in Bagdad. Het leven tijdens de oorlog is compleet anders. Ik had veel platen om te draaien. Er vonden veel feesten plaats. De oorlog deed je realiseren dat dit je laatste kans was om te feesten. Enkele maanden voordat de eerste bommen op Bagdad vielen, maakte je een mentale checklist van de zaken die je nog wilde doen. Ik wilde naar buiten gaan, mensen ontmoeten, lol hebben. Ik probeerde alle muziek te kopen die ik kon krijgen omdat we de volgende vier à vijf weken thuis zouden blijven. Achteraf gezien had ik alleen te weinig films in huis om de tijd van de aanvallen door te komen.”

De Amerikaanse bewindvoerder in Irak, Paul Bremer, maakt op 13 december 2003 bekend dat Saddam Hoessein is opgepakt. Hij is gevonden in een kruipruimte onder een woning in de plaats ad-Dawar, 15 kilometer ten zuiden van Tikrit. Op de beelden ziet Hoessein er behoorlijk verwilderd uit. Hij heeft een onverzorgde baard en draagt vieze kleding. “In de tijd dat hij nog aan de macht was, waren er veel bootlegs van westerse muziek op de markt. Het was eenvoudig daar aan te komen,” vertelt Pax geamuseerd. De overheid controleerde wat op de televisie kwam en in de bioscoop werd vertoond. “Saddam had vijf bioscopen in Irak. Het drinken van alcohol mocht niet in beeld komen. Er waren scènes in films waarin iemand een glas in zijn handen had. De volgende scènes werden dan eruit geknipt. Of een kus, bij voorbeeld. Het was verboden om zoenende mensen te tonen. Alle scènes moesten worden verwijderd waarin werd gekust. Nu laten ze in de bioscopen collages zien van alle scènes die uit de films zijn verdwenen. Het is vreemd die achter elkaar te zien.” Volgens Pax werd de radio op een vergelijkbare manier gecontroleerd. Alleen westerse muziek ontsnapte aan de aandacht van Hoessein. “Het was exact bekend wat er op de radio werd gezegd of bediscussieerd. Er was dus controle op film, radio, kranten, boeken, magazines, maar op muziek? Nee. Alle muziek werd gedraaid. Zeker westerse muziek. De mensen dansten alleen op de ritmes; niemand verstond de woorden. Arabische nummers werden wel gecontroleerd. Als er een politieke ondertoon in zat die Saddam niet aanstond, werden ze verboden. Maar in westerse muziek was hij niet geïnteresseerd.”

Voordat Salam Pax een internetberoemdheid wordt, werkt hij als architect in Bagdad. Het huis waar hij met zijn ouders woont, is door hem ontworpen. In de documentaire en op zijn weblog blijkt zijn voorliefde voor moderne architectuur. Hoe politiek deze kan zijn, blijkt als Amerikaanse troepen zijn favoriete gebouw als hoofdkwartier bezetten. Maar dat architectuur een politieke betekenis heeft, maakt hij al eerder mee. Hij werkt mee aan het ontwerp van de moskee ‘Um Al-Ma’arik’ (moeder van alle gevechten) die een van de grootste moskeeën in de wereld moest worden. “De teamleiders stonden tijdens het project onder grote druk. Niet alleen door de omvang van de moskee, maar ook door de vreemde ideeën van Saddam. De moskee moest in het midden van een gigantische vijver staan. In die vijver diende ook een eiland van beton te komen in de vorm van zijn handtekening. Ik had de uitdagende taak om de toiletten te ontwerpen. Toen Saddam de maquette van het gebouw zag, kon hij zich niet voorstellen hoe de moskee er uiteindelijk uit zou zien. Hij eiste een model op schaal 1: 5 zodat hij er doorheen kon lopen. We hebben dat model gemaakt. Toen Saddam door de moskee liep, vond hij dat er teveel kolommen in de koepel van de moskee stonden. Die kolommen waren nodig om het gebouw te dragen. Hoewel het technisch onmogelijk was, moesten de kolommen van hem worden verwijderd. Uiteindelijk is het hele project geschrapt. Dit is een goed voorbeeld van hoe rigoureuze Saddam was. Overigens is het 1:5 model later wel in gebruik genomen. De moskee is nu een van de belangrijkste plekken voor de soennitische bevolking.”

De toekomst van de journalistiek

Recente voorbeelden in de Verenigde Staten tonen de toegenomen macht van weblogs. Daar moest de hoofdredacteur van CNN, Eason Jordan, opstappen toen duizenden bloggers reageerden op zijn suggestie dat journalisten in Irak welbewust door Amerikaanse soldaten onder vuur worden genomen. De kranten hadden geen enkele aanstoot aan zijn uitspraken genomen. Is de pers nog wel de waakhond van de democratie? Of hebben webloggers die functie overgenomen? “Journalisten hoeven niet bang te zijn dat webloggers hun baan overnemen. Blogging is iets totaal verschillend,” legt Pax uit. “Blogging is het schrijven van opiniërende stukken. Het harde nieuws lees je in de kranten. Verwacht dus niet van een blogger dat hij hard nieuws biedt. Dat is voor een journalist. Je blijft journalisten nodig hebben die onpartijdig zijn, ergens heen gaan en zorgen voor headlines. Weblogs geven alleen context aan die headlines. Voor en tijdens de oorlog konden journalisten in Irak geen mensen van de straat te spreken krijgen. Toen was blogging belangrijk. Die twee media moeten dus worden gecombineerd om een compleet beeld te krijgen van wat ergens aan de hand is.”

Pax weerspreekt het idee dat bloggers nerds met te veel vrije tijd zijn. De 9 miljoen bloggers die er aan het einde van dit jaar zullen zijn, kunnen hier een wijze les uit trekken. Net als een hamer is een blogspot een stuk gereedschap dat eenvoudig is te hanteren. Maar niet iedereen die een hamer kan vasthouden, is een timmerman. “Veel mensen zeggen dat bloggers niets ander te doen hebben. Dat is niet zo. Het kost veel tijd om een weblog bij te houden. Bloggers zijn te vergelijken met fans. Maar het belangrijkste is dat weblogging laat zien dat er een onafhankelijke rol bestaat voor de waarnemer. Met name in deze oorlog werd duidelijk dat de media niet onpartijdig waren. Opeens had iedereen een agenda. Zelfs The Guardian. Op dit moment komen er op het internet veel weblogs uit Iran. Ik voorspel dat die ontwikkeling een enorm positieve invloed gaat hebben op de versnelling van de democratie in dat land.”

Videologs

<http://news.bbc.co.uk/1/hi/programmes/newsnight/3733464.stm#Video>

Weblogs

http://dear_raed.blogspot.com/

<http://www.letterfromgotham.blogspot.com/>

<http://www.buzzmachine.com/>